

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

Rogsta socken är en relativt stor socken som breder ut sig nordost om Hudiksvalls stad och även innefattar den stora halvön Hornslandet. Trakten har mycket lång historia och kyrkplatsen är av medeltida ursprung. Bygden är relativt kuperad med varierande skogsmarker och uppodlade öppnare områden. Rogsta kyrkoanläggning består av den nuvarande kyrkan som är belägen på en markant höjd med tillhörande kyrkotomt och gravkapell. Se bild 1 och 2. Norr om kyrkotomten ligger den nyare kyrkogården med ett äldre bårhus. Cirka hundra meter nordväst om den nuvarande kyrkan ligger den medeltida kyrkplatsen med tillhörande kyrkogård. Intill denna ligger prästbostaden som utgörs av ett äldre vitmålat trähus. I anslutning till kyrkoanläggningen ligger sockenstugan, ett panelklätt rödmålat trähus med tegeltak med ingång på gaveln till två rum som inretts till museirum med föremål ur kyrkans och socknens historia. Väster om denna byggnad ligger det tidigare kommunalhuset vilket numer fungerar som församlingshem, med lokaler för kyrkogårdspersonalen i källarvåningen. Intill det tidigare kommunalhuset finns ett kyrkstall i form av en stor rödmålad träbyggnad byggd på 1930-talet. Ett motsvarande kyrkstall, tillkommet vid samma tidpunkt, återfinns dessutom öster om kyrkoanläggningen.

2.2 Kyrkan

Sedan den medeltida kyrkan blivit alldeles för liten för den växande befolkningen i Rogsta socken diskuterades under lång tid hur kyrkofrågan i församlingen skulle lösas. Efter flera årtionden av diskussioner beslöts slutligen att en ny kyrka skulle uppföras på den s.k. stapelbacken, en stenig markant höjd cirka hundra meter nordost om den dåvarande kyrkplatsen i Rogsta. På platsen där församlingens klockstapel tidigare stod, reser sig sedan 1858 en kyrkobyggnad vars storlek framhävs än mer av det påtagliga höjdläget. Se bild 3. Kyrkobyggnaden, som uppfördes under ledning av byggmästaren Jacob Norin från Norrala, har rektangulär planform med en utskjutande absid mot öster, sakristia mot norr och vidbyggt torn mot väster. Kyrkorummets huvudingång är genom tornet, men även långhusets fasader har portar mot norr respektive söder. Byggnaden är uppförd i ”*modifierad Carl-Johanstil*” med sockel avfärgad i svart kulör, fasader putsade i rosa kulör med vita omfattningar och knutar. Murverket genombryts av kyrkans höga rundbågiga fönster med spröjsindelade rutor. Rundbågemotivet återkommer i både fönsterformer och fasadutsmäckning. Byggnadens tre ingångar är försedda med huggna stentrappor samt kopparklädda dubbeldörrar med halvrundera överljusfönster ovanför. Mot söder förkunnar en minnestavla över porten att kyrkan blev ”*Under konung Oscar I:s regering byggd åren 1853-58*”. Mot norr och söder sitter på taket, i liv med fasaden, en putsad fönsterförsedd fronton över byggnadens mittersta del.

Kyrkobyggnaden täcks av ett sadeltak med spåntäckning, medan frontonerna har taktäckning av falsad plåt. Sakristians takfall är valmat och spånklätt och här vittnar en skorsten om att sakristian har en eldstad. Korets halvrundera absid täcks av ett tak uppdelat i två etapper och östfasaden avslutas högst upp med ett förgyllt kors på ett klot. Tornet är med sina femtioen meters höjd mycket anslående och har alltsedan det byggdes även fungerat som en sorts sjömärke för de som färdas längs den närbelägna kusten. I likhet med långhuset är tornets fasader putsade i rosa kulör, men byggnadskroppen har här olika typer av fönster på olika nivåer. Byggnaden har ljudöppningar inom rundbågar försedda med träluckor i svart kulör mot samtliga väderstreck. Strax ovanför var och en av dessa ljudöppningar sitter en svart

urtavla med förgyllda siffror och visare. Murdelen avslutas med ett flackt tak som sträcker sig upp mot den kvadratiske överbyggnaden som är klädd med vitmålad träpanel. Mitt på var sida finns en svart trälucka samt ett halvrunnt överljusfönster. Denna del avslutas med en profilerad taklist och ett flackt tak. Runt den åttkantiga fönsterförsedda lanterninen med vitmålad fasadpanel finns en liten balkong som omgärdas av ett järnräcke i svart kulör med förgyllda klot överst på räckestolparna. Lanterninen har ett brant lökkupolsliknande tak klätt med kopparplåt som kröns av ett förgyllt klot med ett förgyllt kors.

Via huvudporten genom tornet når kyrkobesökaren ett stort ljust vapenhus med trägolv och höga väggar putsade i gulbeige kulör som sträcker sig upp mot ett undertak av trä. Längs rummets norra vägg leder en trappa upp till ett av tornets många rum och under trappan har två toaletter inretts. En bred brunmålad kort trappa finns framför den profilerade brunmålade dubbeldörren som leder in till kyrkorummet i öster. Kyrkorummet är stort och ljust och präglas helt av den nyklassicistiska stilen. Se bild 4 och 5. Golvet utgörs av ett lackat trägolv i långhus och kor, i bänkkvarteren har dock golvet en mörkare brun kulör och innanför altarringen samt i korbänkarna ligger en grön heltäckningsmatta ovanpå trägolvet. Väggarna är putsade i grå kulör upp till fönsterbröstningshöjd och ovanför denna höjd vitputsade. De många höga rundbågiga fönstren med spröjsade rutor, i östfönstren försedda med färgat glas, bidrar i hög grad till kyrkorummets ljusa karaktär. Mellan vart fönster finns en vitmålad lisen som är kopplad till en motsvarande gördelbåge som delar upp det höga tunnvalvda taket i mindre partier. Mellan taket och väggarna sitter en kraftig profilerad vitmålad taklist.

Den halvrunnda korabsiden präglas av konstnären Albert Blombergssons ursprungliga vägg- och takmåleri med religiösa motiv samt bibelcitrat, allt i en ljus färgskala. Se bild 6. Blombergsson står även bakom den stora altarprydnaden vilken består av ett högt marmorerat krucifix i trä, med marmorerat kors och vit Kristusgestalt. Altarkrucifixet står på ett stort vitmålat träaltare med svängd form mot öster. Framför altaret finns en vid altarring med svängd form i huvudsakligen vit kulör. Mot söder i koret finns ett litet väggfast gråmålat sidoaltare med skiva av sten. Den ursprungliga predikstolen i nyklassicistisk stil är placerad vid kyrkorummets norra vägg. Predikstolen är dekorerad i vitt och guld och försedd med ett åttkantigt ljudtak som pryds av förgyllda kors på taket samt har en duva hängande under.

Långhusets bänkinredning är indelad i fyra större kvarter vilka avdelas med mittgång och en gång mellan kyrkans sidoentréer. Där gångarna möts är bänkkvarterens hörn avrundade så att en större plats bildas i mitten av kyrkorummet och samma form återkommer även närmast sidoutgångarna. Bänkinredningen är sluten och målad i grön och brun kulör med ljusgula speglar. Även korbänkarna som återfinns i kyrkorummets sydöstra och nordöstra hörn har samma färgskala och utförande. Längst bak i kyrkorummet finns två svängda vitmålade skärmar vilka döljer de kapprumshyllor som finns i kyrkorummet. I kyrkorummets västra del bär åtta fristående och tio väggfasta pelare med rektangulär hög bas och rund överdel med förgylld ring upp den stora läktaren. Längs kyrkorummets västra vägg finns två svängda gråmålade trappor upp till orgelläktaren. Under trapporna finns en bågformad dekorerad öppning med en bred dubbeldörr mot vapenhuset. Läktarbarriärens mittparti har svängd utkragande form och är försedd med förgylld utsmyckning i nyklassicistisk stil placerad i gulvita speglar omgivna av gråmålade ramar samt kraftiga förgyllda lister upp- och nedtill. Orgelfasaden i nyklassicistisk stil med synliga pipor är stor och bred med ett markerat upphöjt mittparti. På vardera sidan om orgeln finns öppen bänkinredning, på norra sidan helt komplett bevarad med lutande golv och inte mindre än 11 bänkrader. På södra delen av läktaren har delar av bänkinredningen ersatts med lösa körgradänger.

Kyrkans sakristia är luftig och den präglas av den sammanbyggda öppna eldstaden samt skåpinredningen längs rummets norra vägg. Se bild 7. Spisen är försedd med marmorerade kolonner på sidorna och skåpinredningen har spegeldörrar. Golvet utgörs av ett lackat trägolv medan väggarna är vita och taket som bärs upp av en kraftig takfot likaledes är avfärgat i vit kulör.

2.3 Kyrkotomten

Från landsvägen leder från väster en brant asfalterad väg upp till Rogsta kyrkotomt. I backen närmast ingången till kyrkotomten finns parkeringsplatser anordnade. Kyrkotomten har terrasser av huggen natursten mot alla väderstreck. Ovanpå terrasskanten finns låga buskhäckar planterade och med undantag av några enstaka fristående buskar utgörs dessa den enda högre vegetationen inom kyrkotomten. Marken är gräsbeklädd och de breda gångar som leder från kyrkotomtens västra entré till kyrkobyggnadens sidoingångar är asfalterade. På kyrkotomten finns en gravvård i form av en stående gravsten placerad i sydvästra hörnet.

2.4 Nya bårhuset

Norr om kyrkan ligger i östvästlig riktning ett litet rektangulärt bårhus från 1960-talet med ingång från västra gaveln. Byggnaden har en putsad sockel i svart kulör, träfasader av lockpanel avfärgade i rosa kulör samt vitmålade knutbräder, fönstersnickerier och foder. En dubbelport bestående av två stora brunmålade dörrblad med sexkantiga speglar utgör ingången till bårhuset. Ovanför porten sitter ett vitmålat överstycke med en tandsnittsfris. Östfasadens fönster har spetsig överdel och färgade spröjsindelade glasrutor. Framför porten finns en rosafärgad gjuten betongtrappa och taket täcks av tvåkupiga takpannor. I bårhuset ligger ett lackat trägolv som har nedfällda luckor i golvet mot ett litet källarutrymme där kistor tidigare förvarades. I rummets sydöstra hörn finns också en lucka till ett mycket litet källarutrymme. Väggarna är vitputsade och taket som är öppet upp tillnock har obehandlad träbeklädnad. Vid den östra väggen står ett litet fristående träaltare.

2.5 Kyrkogården

Rogsta kyrkogård är belägen norr om den nuvarande kyrkotomten och på en betydligt lägre nivå än denna. Se bild 8 och 9. Kyrkogården och kyrkotomten avskiljs från varandra av en naturlig norrsluttning med björkar och rakt genom denna skogsbacke löper en asfalterad gångväg som utgör en direkt fortsättning på kyrkogårdens mittaxel. Kyrkogården kan även nås med bil, då en liten parkeringsplats finns anlagd strax söder om kyrkogårdens sydvästra hörn. Kyrkogården kringgärdas av staket av stål nät samt av buskar mot väster, norr och öster medan den södra sidan saknar direkt avgränsning. Kyrkogårdens ingångar markeras med kraftiga stenstolpar. Marken är gräsbeklädd och indelad i rektangulära kvarter med hjälp av den asfalterade mittaxeln och mindre grusgångar. I anslutning till den sydvästra entrén finns en plats med bänkar i anslutning till en rektangulär bassäng. Vegetationen på kyrkogården utgörs främst av högväxta björkar samt väster om mittaxeln av låga häckar.

Kyrkogårdens äldre delar, mot norr och öster har traditionell kvartersstruktur med stora familjegravar längs gångarna och mindre enklare gravvårdar i mitten av kvarteren. I det

sydvästra hörnet, där de senast anlagda kvarteren återfinns står gravarna i raka rader med rygghäckar emellan. Gravvårdarna är främst stående av sten, men liggande gravvårdar förekommer också. Relativt många små gravvårdar av sten finns ännu kvar. På kyrkogården finns cirka 40 träkors bevarade, huvudsakligen äldre på kyrkogårdens östra del. Inom samma område finns minst sex äldre järnkors. Gravvårdarnas titlar berättar om socknens koppling till hav och fiske, men även kyrkliga titlar samt titlar som exempelvis ”hemmansägaren” är vanliga. Många har även bynamnet utskrivet på gravstenen. Minst sju större gravvårdar har omgärdning med stenram och en grav inhägnas av ett järnstaket. I de senast anlagda kvarteren mot sydväst är gravvårdarna mer enhetliga, främst stående av sten och utan titlar.

2.6 Äldre bårhuset

I mittaxelns fortsättning står precis vid den norra gränsen till kyrkogården ett äldre bårhus, troligen från slutet av 1800-talet, som numer används som redskapsbod. Se bild 9. Byggnaden är brunmålad med synligt timmer i fasaderna utan utskjutande knutar men med vita knutbrädor och vitmålade snickerier. Porten består av en dubbeldörr i gråvit kulör vänd mot söder och framför denna en trappa om två steg. Mot väster och öster har huset ett fönster med sex rutor på vardera fasaden. Taket utgörs av ett tvåkupigt sadeltak. I byggnaden ligger ett obehandlat trägolv med två luckor till en kistförvaringsplats under huset mitt i golvet. På väggarna sitter pappbeklädnad som delvis har blivit skadad och längs västra innerväggen finns en vägghast bänk. Innertaket består av vitmålad profilerad lockpanel.

2.7 Den äldre kyrkogården

Den äldre kyrkogården utgör den ursprungliga medeltida kyrkoplatsen i Rogsta och det var här som kyrkan stod ända fram tills den nuvarande kyrkan uppfördes i slutet av 1850-talet. Kyrkogården är belägen på en uppbyggd terrass med kanter av fint huggen sten. Ingången som är vänd mot öster markeras med två huggna stenstolpar. Kyrkogårdsmarken är helt gräsbevuxen och den högre vegetationen består av buskar längs ytterkanterna. På kyrkogården finns sex stående gravvårdar kvar, tre kors av järn, ett högt träkors och två gravvårdar av sten. En av stengravvårdarna, som sannolikt restes redan på 1850-talet har mycket påkostad utformning med utsmyckning i koppar. Samtliga kvarvarande gravvårdar som har läsbara årtal har tillkommit under perioden 1850-1890. Förutom dessa finns tre gravhällar mitt på kyrkogården, som enligt muntlig uppgift ska ha utgjort en del av kyrkorummets golv i den gamla kyrkan. I kyrkogårdens sydöstra hörn finns en relativt ny minneslund. En gång av plattor leder fram till en gjuten bassäng med naturstenar samt ett stålkors med texten *Minneslund*. Marken är gräsklädd och området avgränsas mot öster och söder av häckar samt mot övriga väderstreck med planteringar omgärdade av en stenkant.

2.8 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Rogsta kyrka är en av länets bäst bevarade nyklassicistiska kyrkor som behållit sin ursprungliga karaktär både till exteriör som interiör. Byggnaden är genom sin placering på ett markant höjdläge väl synlig i bygden samt har även funktion som sjömärke. De putsade fasaderna har en genomarbetad arkitektur med ett återkommande rundbågemotiv som även finns på det ovanligt höga tornet. Kyrkorummet är stort och ljust med en markant absid

dekorerad med vägg- och takmålningar av konstnären Albert Blombergsson. Den fasta inredningen är nästan uteslutande ursprunglig med bl a altarpopsats, altarbord, altarring, predikstol, läktare med barriär, bänkinredning och orgel från byggnadstiden. Därtill är även sakristian ovanligt välbevarad med öppen spis kvar. Den äldre kyrkogården med sin omgärdning utgör ett historiskt viktigt dokument som berättar om församlingens medeltida ursprung och den äldre kyrkplatsen. Till karaktären på denna del bidrar även de kvarvarande äldre gravvårdarna. Den nuvarande kyrkogårdens äldre delar uppvisar en traditionell kyrkogårdsstruktur med stora gravvårdar längs gångarna och enklare gravvårdar i mitten, men med ovanligt många äldre bevarade träkors.

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- Kyrkotomtens och den omgivande platsens öppenhet bidrar tillsammans med höjdläget starkt till upplevelsen av kyrkobyggnaden.
- Fasadens enhetliga välbevarade nyklassicistiska utformning med sitt genomarbetade formspråk med rundbågemotivet som återkommande stilelement.
- De ljusa ytskikten på väggar och tak bidrar tillsammans med de stora rundbågiga fönstren i hög grad till kyrkorummets ljusa och luftiga karaktär.
- Hela kyrkorummets fasta inredning utförd i ett enhetligt nyklassicistiskt formspråk är till stor del ursprunglig och av stor betydelse för kyrkorummets gestaltning.
- Albert Blombergssons vägg- och takmålningar samt altarpopsatsen har högt konstnärligt värde.
- Sakristians välbevarade karaktär med sammanbyggd öppen spis och skåpinredning.
- Den äldre kyrkogårdens omgärdning och kvarvarande gravvårdar och gravhällar är samtliga viktiga historiska dokument för framtiden.
- Den nya kyrkogårdens traditionella karaktär med stora gravvårdar längs ytterkanter och gångar samt mindre gravvårdar i kvarterens mitt.
- Kyrkogårdens många bevarade äldre träkors.

2.9 Källor, litteratur och övriga uppgifter

ATA, Hälsingland, Rogsta sn, Rogsta kyrka

Berggren, Lennart. Byggkonsult och uppvuxen i församlingen. Muntliga uppgifter, juni 2006.

Berglund, Tryggve. *Rogsta*. Hudiksvall 1989.

Länsmuseet Gävleborg, topografiskt arkiv

Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv

Telhammer, Ingrid. *Rogsta kyrka*. Ingår i serien: Hälsinglands kyrkor XLV, Uppsala 1985.

Inventeringsdatum: 2006-05-10.

Inventerare: Daniel Olsson.

Ansvar kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Anna Lindgren och Daniel Olsson.

Rapportsammanställning: Daniel Olsson.